

Rapport *Amnesty International*:

Mensenrechtenschendingen in Nederlandse vreemdelingengevangnissen

Een samenvatting

INLEIDING

Amnesty International publiceerde eind juni 2008 een kritisch rapport over vreemdelingendetentie in Nederland.*) Het kreeg veel aandacht in de pers.

Het **NRC** meldde: "Het Nederlandse detentiebeleid voor vreemdelingen is in strijd met de mensenrechten. Dat concludeert *Amnesty International* in een rapport."

Trouw schreef: "*Amnesty International* heeft stevige kritiek op de wijze waarop Nederland vreemdelingen opsluit in een poging hen het land uit te krijgen. De mensenrechtenorganisatie stelt dat de buitenlanders ten onrechte als criminelen worden behandeld en dat ze te lang worden vastgezet. 'Er zitten zeer ernstige lacunes in de bescherming van gedetineerde vreemdelingen', constateerde directeur Eduard Nazarski van *Amnesty International*. 'Nederland maakt zich schuldig aan de schending van mensenrechten op diverse vlakken.'

Nazarski baseert zich op eigen onderzoek van *Amnesty*. (...) De conclusies sluiten aan bij die van eerdere kritische rapporten over vreemdelingenbewaring in Nederland. 'Door de lange duur en het strafrechtelijke regime waaronder mensen worden opgesloten, lijkt vreemdelingenbewaring te zijn verworden tot een middel om asielzoekers en migranten af te schrikken', zei Nazarski. (...) *Amnesty International* vindt het kwalijk dat Nederland nog geen maximumtermijn stelt aan vreemdelingendetentie. Temeer omdat buitenlanders soms voor een tweede en derde keer worden opgepakt, waardoor ze maandenlang vastzitten.

Daarnaast vindt de organisatie het verkeerd dat voor vreemdelingendetentie hetzelfde strafregime geldt als voor criminelen. „Illegaal verblijf is niet strafbaar, dus deze mensen moeten niet worden opgesloten.” Dat geldt extra voor kwetsbare groepen, zoals kinderen en slachtoffers van mensenhandel.

Nazarski merkt op dat uitgeprocedeerde asielzoekers en illegalen zelfs slechter af zijn, omdat zij in tegenstelling tot veroordeelden geen onderwijs, werk of verlof krijgen. Met name het detentieregime op de bajesboten vindt *Amnesty* 'beneden alle peil'. 'Die moeten zo snel mogelijk dicht', aldus Nazarski."

In **de Volkskrant** stond: "*Amnesty* ontving de afgelopen jaren tal van berichten over mishandeling van gedetineerden door bewakers. Klachten daarover worden gebrekkig onderzocht en leiden meestal tot conclusies ten nadele van de vreemdeling. Misstanden worden door het ministerie van Justitie gewoonlijk afgedaan als incidenten."

Het **Nederlands Dagblad** voegde eraan toe: "Het opsluiten van illegale vreemdelingen is volgens *Amnesty* veranderd in een strafmaatregel, terwijl illegaal verblijf in Nederland geen strafbaar feit is. Toch probeert de overheid dat via een omweg strafbaar te maken, stelt *Amnesty*. Zo kunnen vreemdelingen die veroordeeld zijn voor lichte vergrijpen, ongewenst worden verklaard. Als zij vervolgens in Nederland blijven en worden opgepakt, riskeren ze een celstraf van een half jaar."

---

*) *The Netherlands: The Detention of Irregular Migrants and Asylum-Seekers*; Amnesty International; AI Index: EUR 35/02/2008; June 2008. Zie www.schipholwakes.nl, ga naar 'achtergrondinformatie'

SAMENVATTING

Het *Amnesty*-rapport is het resultaat van een uitgebreide, grondige en kritische studie van de Nederlandse praktijk. Het is helder geschreven, bevat illustratieve voorbeelden en toont overduidelijk aan dat Nederland tal van mensenrechten schendt. *Amnesty* doet een hele reeks concrete en realistische voorstellen om mensenrechtenschendingen in de toekomst te voorkomen. Hieronder volgen enkele fragmenten uit de inleiding en de conclusies.

(pag.5, samenvatting) “Vreemdelingendetentie is in feite geworden tot een middel om migranten af te schrikken en te straffen; dit in strijd met de internationaal erkende mensenrechten. (..) Elementen van het Nederlandse beleid en de Nederlandse praktijk schenden de mensenrechten. (..) Het detentieregime is hetzelfde als in reguliere, criminele gevangenissen en huizen van bewaring. *Amnesty International* beschouwt dit als een onnodige aantasting van de mensenrechten van migranten zonder verblijfsvergunning en asielzoekers, vanwege de beperking van hun interne bewegingsvrijheid, van hun privacy (vanwege het bij elkaar op één cel plaatsen van meerdere, tot soms wel 6 personen) en van hun toegang tot zinvolle activiteiten, vrijetijdsbesteding, bezoek en communicatie met de buitenwereld.”

(pag. 51, conclusies) “Het restrictieve Nederlandse beleid met betrekking tot migranten zonder verblijfsvergunning en (afgewezen) asielzoekers, heeft geleid tot een aanzienlijke toename van het gebruik van vreemdelingendetentie: ieder jaar worden zo'n 20.000 migranten zonder verblijfsvergunning en asielzoekers in een totaal van ongeveer 3.000 cellen vastgezet. Oorspronkelijk waren de wettelijke en beleidsmaatregelen erop gericht migranten zonder verblijfsvergunning uit te sluiten van de sociale voorzieningen, maar de laatste vijf jaar is de houding van Nederland verhard en worden vreemdelingendetentie en ongewenstverklaringen de belangrijkste middelen om een 'controlegericht' immigratiebeleid door te zetten. Op deze manier (..) ondermijnt vreemdelingendetentie de principes van noodzakelijkheid en proportionaliteit, zoals die vastgelegd zijn in de internationale mensenrechtenwetgeving. Detentie van migranten en asielzoekers is uitsluitend wettig als de autoriteiten in ieder individueel geval de noodzaak en de proportionaliteit vergeleken met het beoogde doel aantonen, laten zien dat alternatieven niet effectief zijn, dat er wettelijke gronden zijn voor de detentie en dat er een aantoonbaar risico bestaat dat de migrant zal verdwijnen. (..) In ieder afzonderlijk geval moet de detentie beperkt blijven tot de kortst mogelijke periode en moet deze niet verlengd worden of voor onbepaalde periode zijn. In Nederland echter zijn detentieperioden van meer dan een jaar geen uitzondering meer”

(..) “*Amnesty International* is bezorgd over de recente maatregelen die migranten zonder verblijfsvergunning steeds meer 'criminaliseren'. Op de eerste plaats door hen in de marge van de samenleving te drukken, waar zij kwetsbaar worden voor criminelen die misbruik maken van hun situatie, en waar zij ook het criminele circuit in worden getrokken om te overleven. En op de tweede plaats door het alsmaar verder toepassen van criminele wetgeving in het immigratiebeleid, waardoor migranten zonder verblijfsvergunning ten onrechte gestigmatiseerd worden als 'criminelen'; wat weer stereotiepen bevestigt en vreemdelingenangst aanwakkert ten opzichte van asielzoekers en migranten in het algemeen.

De Nederlandse overheid wenst geen verantwoording af te leggen voor de rechtbank wanneer deze detentiekwesties volledig en serieus wil onderzoeken. *Amnesty International* vindt het alarmerend dat het klachten over mishandeling tegenkomt. Dit is in het bijzonder verontrustend omdat klachten over mishandeling niet direct en volledig onafhankelijk onderzocht worden. Dit schept een sfeer van straffeloosheid. De bestaande Commissies van Toezicht en de Klachtencommissies blijken niet in staat te zijn dergelijke klachten effectief te onderzoeken.”

(..) “*Amnesty International* is ongerust over het **aantal** migranten zonder verblijfsvergunning en asielzoekers die zich in vreemdelingendetentie bevinden, over de **duur** van hun detentie, de **detentieomstandigheden** en het feit dat **kwetsbare** personen, zoals onbegeleide minderjarigen en slachtoffers van foltering nog altijd vastgehouden worden.

(..) Een tekort aan openbaar toegankelijke statistische gegevens over verschillende aspecten van vreemdelingendetentie maakt een effectief en kritisch parlementair en juridisch onderzoek naar de resultaten van het Nederlandse immigratiebeleid en de effecten daarvan op de migranten en asielzoekers onmogelijk.

(..) De Nederlandse regering zou, om haar internationale verplichtingen na te komen, moeten accepteren dat het gevangenzetten van migranten zonder verblijfsvergunning en asielzoekers een

laatste middel zou moeten zijn, wat alleen gebruikt mag worden in uitzonderlijke gevallen en nadat alternatieven voor detentie serieus zijn onderzocht.”

VOORBEELDEN

Caroline – naakt hurken of naar isolatiecel

(pag. 21) “Terwijl zij wachtte op uitzetting naar een ander Europees land, vanwege een Dublin-claim*), zat Caroline (33) twee maanden in vreemdelingenbewaring. Zij vertelde Amnesty International: ‘Het ergste vond ik nog de vernedering dat ik helemaal naakt moest hurken. Dit overkwam me toen ik het detentiecentrum binnenkwam. Echter, mijn kleren uitdoen roept slechte herinneringen bij mij op. Ik kan ook niet snappen waarvoor het nodig is. Als je naar de rechtbank gaat en terug komt, moet je weer hurken. Maar waarom? Je zit de hele dag in een cel en ziet alleen bewakers. Ze willen je alleen maar vernederen.’

Gevangenen naakt laten hurken is een onderdeel van de veiligheidsprocedures, om te controleren of zij niets in hun lichaamsholtes verbergen. Caroline weigerde zich te ontkleden en te hurken toen zij terug kwam van de rechtbank en werd toen, naar verluidt, twee dagen in een isolatiecel opgesloten.”

---

*) landen die het verdrag van Dublin getekend hebben, kunnen asielzoekers terug sturen naar het eerste land waar zij asiel aangevraagd hebben – red.

Tensing – 16 maanden vast

(pag. 24) “In 2005 raakte Amnesty International betrokken bij de zaak van Tensing (23), een Nepalese man, omdat hij alsmaar vastgehouden werd. In 2004 was zijn asielverzoek in de snelle procedure op Schiphol afgewezen. Tensing was vervolgens vastgezet, in afwachting van zijn verwijdering.

Omdat Nepal in die tijd politiek instabiel en gevaarlijk was, deed Tensing in 2005 een nieuw verzoek, toen hij al bijna negen maanden opgesloten zat. Hoewel het nieuwe verzoek verworpen werd door de IND (Immigratie- en Naturalisatie Dienst), besloot het gerechtshof een voorlopige maatregel te nemen vanwege de ‘verslechterende situatie, zoals dit blijkt uit het landenrapport van het ministerie van Buitenlandse Zaken in combinatie met de meest recente ontwikkelingen’, zoals de afkondiging van de noodtoestand.

Ondanks deze uitspraak, vond het hof dat er gronden waren Tensing vast te blijven houden. Het redeneerde dat, hoewel de IND niet meer mocht uitzetten naar Nepal tijdens de behandeling van de nieuwe aanvraag, de nieuwe aanvraag aanmerkelijk bijdroeg aan de detentieduur.

Amnesty International bekritiseerde de lange detentieduur en benadrukte dat internationale mensenrechtenwetgeving afwijzend staat tegenover het gevangenzetten van asielzoekers. De brief hielp niet; het hof hief de detentie niet op. Pas na 16 maanden werd Tensing uiteindelijk vrijgelaten en zonder middelen op straat gezet.”

Simon - Mishandeling in uitzetcentrum Zestienhoven

(pag. 40) “In de morgen van 27 juni 2006 kreeg Simon (40) te horen dat hij direct uitgezet zou worden naar Nigeria. Toen hij aangaf niet terug te willen keren naar zijn land en verzet bood, gebruikten leden van de Dienst Vervoer en Ondersteuning (DV&O) en personeel van het uitzetcentrum met een IBT-achtergrond (Intern Bijstands Team) geweld om Simon naar zijn vliegtuig te brengen.

Rapporten die Amnesty International ontving maken duidelijk dat het team, dat bestond uit zes personen, disproportioneel geweld gebruikt heeft om Simon in bedwang te houden. Naar verluidt was hij tegen een muur geduwd en toen hij viel, was hij geslagen en in zijn keel en tegen zijn rug geschopt tijdens de vechtpartij die daarop volgde. Alle partijen bevestigden de verwondingen door de vechtpartij. Getuigen hoorden hem om hulp roepen en schreeuwen: ‘Maak me niet dood, maak me niet dood’, voordat hij opeens korte tijd stil was. Later die dag was hij uitgezet naar het land waar hij vandaan kwam.

De betreffende Commissie van Toezicht van het detentiecentrum bevestigde dat er een klacht over disproportioneel geweld ingediend was en vertelde Amnesty International dat het Bureau Integriteit en Veiligheid van de Dienst Justitiële Inrichtingen (onderdeel van het ministerie van Justitie dat over gevangenen gaat – red.) in december 2007 eindelijk het rapport over zijn onderzoek publiceerde. De vertraging was veroorzaakt door een eerder intern rapport dat als onvoldoende werd beschouwd. Het Bureau Integriteit en Veiligheid interviewde zeven getuigen: drie medewerkers van DV&O, drie medewerkers van het uitzetcentrum en een celgenoot. De drie medewerkers van het uitzetcentrum getuigden dat Simon in zijn keel geschopt was en geslagen. De drie medewerkers van DV&O ontkenden dit echter en daarom kwam het Bureau Integriteit en Veiligheid tot de conclusie dat het moeilijk was vast te stellen of er disproportioneel geweld gebruikt was.

Amnesty International slaagde erin Simon op te sporen. Niet alleen bevestigde hij veel van de beschuldigingen, maar hij liet ook medische documenten zien, die Amnesty International ondertussen geverifieerd heeft, waaruit blijkt dat hij twee weken in een ziekenhuis opgenomen is geweest, bij aankomst in zijn land. Simon stelt: ‘Ik was verrast door de plotselinge aankondiging van mijn uitzetting; ik had een afspraak met mijn advocaat later op de dag! Daarom weigerde ik mee te werken en verzette ik mij tegen mijn uitzetting. Toen kwamen zes mannen mijn kamer binnen met blauwe uniformen en schilden. Zij gaven me een duw en ik viel op de grond tegen de verwarming. Ze begonnen me hard te slaan over mijn hele lichaam. Ik bloedde op verschillende plekken: bij mijn polsen, mijn benen en uit mijn neus.’

Op het vliegveld werd Simon overgedragen aan een groep marechaussees, die hem ‘geboeid en vastgebonden als een koe’ naar zijn land brachten. ‘De groep gebruikte ook geweld in het vliegtuig en passagiers reageerden woedend op de manier waarop ik behandeld werd, hoewel het er minder gewelddadig aan toe ging dan bij de eerste groep.”

EXCESSIEF GEWELD

(pag. 38) “Bij ernstige onrust op een detentieafdeling, kan een IBT (Intern Bijstands Team) naar de afdeling komen om orde op zaken te stellen. Een IBT bestaat uit personeel van het detentiecentrum zelf dat een speciale training heeft gekregen in het omgaan met rellen, en in wapengebruik en tactiek. Als het ingezet wordt op een afdeling, krijgen alle gevangenen de opdracht naar hun cel te gaan en het andere personeel moet zich terugtrekken. Het IBT heeft een rellenuitrusting met een helm en zonodig stokken en schilden. *Amnesty International* heeft klachten gekregen dat het IBT excessief geweld gebruikt tegen gevangenen.”

(pag. 37) “*Amnesty International* is van mening dat de klachtenprocedure voor gevangenen die in een isolatiecel opgesloten worden ineffectief is, omdat de Commissies van Toezicht in de praktijk alleen beslissingen beoordelen om iemand in isolatie te zetten of de periode te verlengen. Zij beschouwen zichzelf niet gemachtigd de behandeling zelf of het gebruik van geweld voor of tijdens de periode van opsluiting in de isolatiecel te beoordelen.”

(pag. 40) “Het reglement grenslogies voorziet niet in een beroep tegen afwijzing van een klacht door de klachtencommissie. Sterker nog: aangezien de directeur geen geweld mag gebruiken tegen gevangenen die vast zitten onder dit regime, is de klachtencommissie niet gemachtigd klachten over mishandeling of excessief geweld te behandelen, wanneer deze plaatsvinden.”

DIVERSEN

(pag. 17) “Het onderzoek (van *Vluchtelingenwerk* uit 2007 – red.) liet zien dat detentie gemiddeld 100 dagen duurde, met in bijzondere gevallen uitschieters naar meer dan een jaar.”

(pag. 69) “De belangrijkste vier soorten klachten in de verschillende detentiecentra betroffen: medische zorg, behandeling door de bewakers, verlies van persoonlijke bezittingen en disciplinaire maatregelen.”

(pag. 71, noot 263) “Op 10 januari 2007 zaten er 40 kinderen (inclusief minderjarige jongeren – red.) gemiddeld 105 dagen opgesloten.”

(pag. 6 en 53) “Het zou wettelijk verboden moeten zijn kwetsbare personen in vreemdelingendetentie te zetten zoals: ongeleide minderjarigen, slachtoffers van foltering of mensenhandel, zwangere vrouwen, mensen met een slechte gezondheid of een geestelijke ziekte en invaliden of ouderen.”

OVERZICHT VREEMDELINGENGEVANGENISSEN

(pag. 20) **Onder artikel 6** van de Vreemdelingenwet van 2000 met het reglement regime grenslogies

- *Uitzetcentrum* Zestienhoven (180 plaatsen)
- *Passantenverblijf* Schiphol-Oost, (20)
- *Grenshospitium* Schiphol-Oost, (168)
- *Detentiecentrum* Alphen aan den Rijn (128)

Onder artikel 59 – regime penitentiaire beginselenwet (huis van bewaringsregime – red.)

- *Uitzetcentrum* Schiphol-Oost (228)
- *Uitzetcentrum* Zestienhoven (32)
- *Detentiecentrum* Zeist (440); sinds januari 2006
- *Detentieplatforms* ‘Australis’ (288) en ‘Borealis’ (288) in Zaandam; sinds oktober 2007
- *Detentiecentrum* Zwaag (24 jongeren)
- *Detentiecentrum voor Jongeren* ‘De Doggershoek’, Den Helder (jongeren)
- *Detentieboot* ‘Stockholm’ (472) in Rotterdam; een voormalige Britse hotelboot die tijdens de Falklandoorlog als onderkomen diende voor soldaten; wordt eind 2008 gesloten.
- *Detentieboot* ‘Kalmar’ (496) in Dordrecht
- *Detentiecentrum* in Alphen aan den Rijn (1300); open sinds november 2007. Het is het grootste detentiecentrum voor migranten zonder verblijfsvergunning in Nederland. Het heeft 900 plaatsen voor vreemdelingendetentie (inclusief de 128 plaatsen onder regime grenslogies – red.); terwijl de overige

400 plaatsen gebruikt zullen worden voor migranten zonder verblijfsvergunning die een gevangenisstraf uitzitten. Op dit moment zijn er 282 plaatsen in gebruik.

PUBLICATIE

The Netherlands: The Detention of Irregular Migrants and Asylum-Seekers; Amnesty International; AI Index: EUR 35/02/2008; June 2008.

Zie www.schipholwakes.nl, ga naar 'achtergrond informatie'